

visoko zvežejo z vrvcu, na katero Indijanke privežejo različno kake pisane kerpe (cunje). Ko je taka ograja gotova, ki méri časi po pol ure hoda na okrog, razidejo se moški, katerih nekoliko objezdi navadno vso okolico, da skozi odprto verzel naženó vikunje v ograjo.

Ko so nagnali dosti vikunj, zapró vso ograjo, ter je začnó na poseben način loviti. Polovljene vikunje potlej pobijejo, a vse meso, ki je verlo tečno, v ravnej meri razdelé mej tiste, kar jih je mej lovci. Kože pripadejo cerkvi.

V starej dobi so posebno Američani mnogo vikunj pobili. Vsako leto se je zbralo po 25.000 do po 30.000 Indijanov, ki so napravili po 20 do po 25 milj velik okrog, v katerem so pognali vso divjačino v velikanske ograje. Kvarne živali, kakor n. pr. medvede, kugnarje ali ameriške leve in lisice so takój vse pobili; a jelenov, vikunj, sern itd. samo primerno in določeno število.

Vikunje se lahko vdomačé, ako so bile še mlade ujete. Potlej se svojega gospodarja zeló rade deržé in hodijo za njim, kakor kak psiček.

Uže 16. véka so Indijani od volne te živali gotovili jako drage pokrovce, ki so bili videti, kakor da so od bele svile. A obleka od volne te živáli je posebno ob vročini jako ugodna. Tudi zdaj še delajo od volne teh živálij najtanejše ter najterdnejše tkaníne, ki jako drago stojé. Tudi čverste in mehke klobuke delajo od nje. Žal, ker se dosihdob vikunje še nijso udomačile tudi po drugih krajih.

Jezikoslovne stvari.

Zamórec, zamúrec, der Mohr. — To je pokažéna oblika, zméšana z besedo: morje in z besedo: mur (der Mohr); kajti v resnici je: zamórec človek, prebivajóč za morjem, kakor je: primórec móž pri morji. Staroslovenski je bilo: murinŭ (der Mohr), in Trubar, Dalmatin, Bohorič, Megiser vsi pišó: mur; Kuzmiču rabi: černeč, namesto: mur, kajti: mur znači res čérn. Stóperv konci 17. veka se je ta oblika jela kvariti, in to zopet mej kranjskimi Slovenci, kateri so uže toliko slovenščine gnjusno skoderčáli. Lipávski kapucín Joannes Baptista a. s. Cruce v svojih cerkovnih govorih 1696. leta na 251. stráni še piše: murske dežele, a takój na 252. stráni uže: zamursko deželo. Trebalo bi jeziku zopet poverniti staro, pošteno obliko: múr,—ra, móšk. sp., namesto debele neumnosti: zamórec,—rca.

Premíčün *) (beweglich). — O tem ne grešímo jedíni Slovenci, nego tudi Hrvatje, in tí morebiti še neukrétnjeje od nas. Kaj je premekljív in kaj premíčün? Premekljív je tist, kdor hoče ali more kako stvar premekniti, a premíčün, kdor se dá premekniti: premekljív je človek, premíčna je stvar. „Premekljív“ se v svojem zanačenji bliža tvornemu deléžniku zdanjega časa (thät. Mittelwort der Gegenwart); a „premíčün“ si je zopet v rodu s terpélnim deléžnikom (leid. Mittelwort), zategadelj je premekljív malo ne to, kar premikajóč, a premíčün malo ne to, kar premáknen. Zdaj uméjemo, zakaj narod prav govóri: neizrečén unaussprechlich, nezmágan unüberwindlich, kakor je tudi Latincu invictus bil tist, kogar nihče nij zmogel. V starej slovenščini: vidomŭ, a, o, nevidomŭ, a, o (terpélni deléžnik zdanj. časa)

*) Pisme „ŭ“ stojí namesto polglasnika, kakoršen je v besedi: „pès.

znači to, kar se baš zdaj vidi ali ne vidi (was eben jetzt gesehen wird oder nicht gesehen wird); a poleg tega je vidomo, nevidomo tudi to, kar se dá ali ne dá videti (sichtbar, unsichtbar). — V kakoršnem razmerji sta si besedi: premekljív in premičün, v tacem tudi: slišljív in slíšün, zaslužljív in zaslúžün, zmotljív in zmótün, neizrekljív in neizréčün, neizréčün (poleg: neizrečen), dvomljív in dvômün, overgljív in overžün, vidljív in vídün, dolbljív in dôlbün, vklépljív in vklépün, pogótljív in pogótlün, slepljív in slépün, nesterpeljív ungeduldig, nesterpün unerträglich, zadušljív in zadúšün, dvigljív in dvížün: prebávljív, neprebávljív je želodec, prebávna, neprebávna je hrana itd.

Razne stvari.

Drobtine.

(Luna) je telo, ki je najbliže naše zemlje, zatorej tudi nje poveršje bolje znamo. Sploh moremo reči, da je lunška polovica, katero mi vidimo, hribovita, ravna in tudi vderta. Visokost lunskih gor in globočino njenih žrél so zvezdoznanci uže precèj na tanko pogóčili. Najvišji hribje so do po 4200 toaz (3806·7 toaz je 1 milja) visoki, a najglobokejša žrela do po 1600 toaz globoka.

(Smodnik) je zmes, katera ima 75 delov solitra, 12 delov žvepla in 13 delov ogljija. Vsako posebe se to na drobno semélje, kar se dá, in potlej vse troje zmoči ter dobro premeša; to zmes preženó skozi sita, da se storé zernca, katera se potem z mervco ogljénega prahú verté v málih sódcih in tako ogladijo.

(Porcelan), Kitajcem uže davno znan, izúmel je v Nemcih stoperv 1703 l. kemik Böttcher, ki je imel od izbornega saskega kneza Joahima povelje, zlato delati. Mož je razno kaj poskušal, mešal in topil, ter naposled dobil — ne zlata, nego lepo belo stvar, porcelan imenovano, ki je bila vir obilega zaslúžka mestu Mišnji, kjer se je 1710. leta ustanovila prva porcelanska továrnica.

Kratkočasnice.

* Učenec je v učilnici tovariša vprašal, koliko je ura. Ta mu odgovorí: „po šoli ti povem, zdaj ne utegnem.“

* Oče je često svaril sina, ki je bil zeló samopašen, da bi se nekoliko bolj Boga bal. Sinu je bilo tega dosti, in reče: „dovolj se ga bojím, ker po vse mesece in leta ne grem k njemu v cerkev.“

* Prosják: prosim vas, da mi kaj podelite vbogaimé, ker sem zeló lačen.

Gospod: ali vas nij sram prosjačiti? Terden in čverst ste še, zakaj ne delate?

Prosják: i nu, če delam, potlej sem še lačnejši.

* Preskušal v Škofji Loki

Učencev mladi ród

V številjenja začetkih

Duhóvni je gospód.

Na versti je pekárski

Bil majhen deček zdaj:

„Nu, koliko je krajcar

In še en krajcar, kaj?“

Blažek se kar nasmeje,

Zobé pokaže vse:

„„Oj, krajcar in en krajcar,

To — ena žemlja je!““